

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Az uniós kereskedelmi és beruházási politikák szerepe az EU gazdasági teljesítményének ösztönzésében

(saját kezdeményezésű vélemény)

(2020/C 47/06)

Előadó: **Jonathan PEEL**

Előadó: **Tanja BUZEK**

A Közgyűlés határozata:	2019.1.24.
Jogalap:	az eljárási szabályzat 32. cikkének (2) bekezdése saját kezdeményezésű vélemény
Illetékes szekció:	REX
Elfogadás a szekcióülésen:	2019.10.3.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2019.10.30.
Plenáris ülés száma:	547.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	155/4/5

1. Következtetések és ajánlások

1.1. A kereskedelem és a beruházások alapvető fontosságúak az EU számára, nem utolsósorban saját belső, „otthoni” gazdasági teljesítményét is fokozni tudják. Az Unióban a munkahelyek egyhete függ az exporttól, és mivel a következő 10–15 év globális gazdasági növekedésének mintegy 90 %-a várhatóan Európán kívül valósul meg, az EU-nak biztosítania kell az ezen új piacokon való optimális részvételét, és ügyelnie kell arra, hogy ne szenvedjen feleslegesen hátrányt a harmadik országokból származó versenytársaival szemben.

1.1.1. Az EU kereskedelem- és beruházáspolitikáját soha nem látott politikai felülvizsgálatnak és értékelésnek vetik alá. A főbb politikai fejlemények, például a populizmus növekedése, a brexit kereskedelmi vonatkozásai, valamint az USA jelenlegi kormánya által bevezetett ipari kereskedelmi intézkedések aggodalmakat vetettek fel a tisztességtelen kereskedelmi megállapodásokkal kapcsolatban, és további politikai bizonytalanságot generáltak. Ennek a véleménynek az a célja, hogy megvizsgálja, mit kell tennie az EU-nak „otthon” annak érdekében, hogy a tisztességes kereskedelem előmozdítsa az előnyök méltányos elosztását. Az EU-nak kielégítő belső konszenzusra kell jutnia annak érdekében, hogy képes legyen folytatni a világszerte előnyös és dinamikus kereskedelmi megállapodásokra irányuló tárgyalásokat. Ennek érdekében olyan progresszív kereskedelmi menetrendre kell törekednie, amely az alapvető környezetvédelmi, társadalmi és fogyasztóvédelmi normák és jogok védelmére épül.

1.1.2. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EGSZB) emlékezteti a hivatalba lépő Európai Bizottságot és Európai Parlamentet több nemrégiben elfogadott, az uniós kereskedelem- és beruházási politikákról szóló fontos véleményében megfogalmazott ajánlásaira ⁽¹⁾. Szorgalmazzuk, hogy ezeket építsék be az új kereskedelmi stratégiába. Ennek a véleménynek az a célja, hogy megvizsgálja, milyen lépéseket kell tenni az EU-n belül amellet, hogy megoldjuk a jelenlegi kereskedelmi vitákat és biztosítjuk a szükséges garanciákat.

1.2. Először is az EGSZB elengedhetetlennek tartja, hogy az EU biztosítsa a belső piac és az euróövezet zökkenőmentes és megfelelő működését. Az EU-ban az összes exporthoz kötődő munkahely egyötöde ⁽²⁾ az exportáló országtól eltérő tagállamban található, nem utolsósorban az ellátási láncok növekedése miatt, az úgynevezett „továbbgyűrűző hatásoknak” köszönhetően.

⁽¹⁾ Lásd a hivatkozásokat a 9. lábjegyzettől kezdődően.

⁽²⁾ A Kereskedelmi Főigazgatóság 2018. novemberi kiadványa.

1.2.1. Ennek a célnak a különféle szakpolitikák nagyon széles skálájára kell kiterjednie, a közlekedéstől és az energiától kezdve a szolgáltatási piac jobb integrációjáig, valamint jogilag szilárd és társadalmi szempontból védett keretet kell kínálnia a digitalizáció és a mesterséges intelligencia fejlődéséhez. Olyan kiegyensúlyozott uniós szabályozást és politikákat kell tartalmaznia, amelyek előmozdítják azokat a feltételeket, amelyek segítenek a vállalkozásokat vezető szerepet vállalni a versenyképesség fenntartását szolgáló új technológiai kifejlesztésében és alkalmazásában, miközben a tisztességes átmenet részeként biztosítják a növekedést és a tisztességes foglalkoztatást.

1.2.2. A kutatás és az innováció sikere kulcsfontosságú az EU világban elfoglalt helyének megerősítése szempontjából. Az EGSZB ezért arra kéri a hivatalba lévő Európai Bizottságot, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt annak biztosítása érdekében, hogy az Európai horizont a Horizont 2020 hatékony, rugalmas és erőteljes utódjává váljon. Emellett jelentős erőfeszítésekre lesz szükség, különösen a tagállamok részéről és a szociális partnerek teljeskörű bevonása mellett, a magas színvonalú oktatás, valamint a szakképzéshez és a szélesebb körű képzéshez való hozzáférés biztosítása érdekében.

1.2.3. Alapvető fontosságú emellett a humán készségek ösztönzése és fejlesztése. Az EGSZB megítélése szerint hangsúlyt kell fektetni arra, hogy az egyének készségeit az egész életen át tartó tanulás, a többnyelvűségnek tulajdonított fokozott jelentőség és a könnyen kiigazítható képzési programok révén segítsük a gyors adaptálódásban, ahelyett, hogy eredménytelenül próbáljuk az embereket jobb számítógépekké alakítani.

1.3. A kvk-k igényeit és a bennük rejlő lehetőségeket valamennyi szakpolitikai területbe be kell építeni, hogy biztosítsuk hozzáférésüket a finanszírozáshoz és az egyéb erőforrásokhoz, valamint lehetőséget teremtsünk számukra a fejlődéshez. Ahogyan az Európai Bizottság „A mindenki számára előnyös kereskedelem” című, 2015-ös közleményében ⁽³⁾ hangsúlyozta, a több mint 600000 kvk, mely több mint 6 millió embert foglalkoztat, az EU exportjának közvetlenül egyharmadát teszi ki.

1.4. A kereskedelem tényleges működése kapcsán az EGSZB megismétli azon felhívását, hogy az EU a WTO támogatása mellett vállaljon globális vezető szerepet a progresszív, tisztességes és fenntartható kereskedelemmel kapcsolatos megvalósítását célzó szabályok előmozdításában. Továbbra is szorosan együtt kell működnie más felekkel a WTO megreformálása érdekében, nem utolsósorban olyan szabályok megállapítására vonatkozóan, amelyek biztosítják, hogy az országok tiszteletben tartsák és végrehajtsák a fenntartható fejlődési célokat. E célból az EU-nak és tagállamainak fel kellene használniuk befolyásukat és érdekérvényesítési képességüket a WTO különböző bizottsági struktúráiban, különös tekintettel az olyan új területekre, mint a kereskedelem és a tisztességes munka. Egy szigorú környezetvédelmi, biztonsági és munkaügyi normákat garantáló, nyitott, szabályokon alapuló nemzetközi kereskedelmi rendszer alapvető feltétele az üzleti lehetőségek javításának és annak, hogy az uniós vállalatoknak a versenytársakkal szemben tisztességes feltételeket biztosítsunk.

1.5. Az EGSZB elengedhetetlennek tartja, hogy az uniós kereskedelmi és beruházási politika a piacnyitás összes fontos következményével foglalkozzon, és a negatív hatásokat a lehető legnagyobb mértékben korlátozza, a társadalmi és átállási költségeket illetően is. Az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alapnak bármely többéves pénzügyi keretben elegendő finanszírozást kell biztosítania a kereskedelem kedvezőtlen hatásainak fedezésére, az alkalmazására vonatkozó korlátozó feltételeket és kritériumokat pedig újra meg kell vizsgálni.

1.5.1. Az átfogóbb kereskedelmi tárgyalások ugyanakkor nagyobb eséllyel okozhatnak konfliktust az érzékeny területeken. Minden ilyen vitás ponttal ténylegesen foglalkozni kell. Ezek közé tartozhatnak a szigorú előírásokkal kapcsolatos kihívások, különösen az élelmiszer-biztonság, a fogyasztóvédelem, a tisztességes munkakörülmények terén, a közszolgáltatások védelmében vagy a fenntartható kereskedelemhez fűződő jogok érvényre juttatásával kapcsolatban, amint azzal több korábbi vélemény is részletesen foglalkozott. Az EGSZB ismételten kiemeli, hogy a kereskedelmi megállapodásoknak nem szabad olyan elemeket tartalmazniuk, amelyek korlátozzák a kormányok arra vonatkozó mozgásterét, hogy a közpolitikákat saját belátásuk szerint szabályozzák.

1.5.2. Ezen túlmenően az EGSZB arra kéri az új Európai Bizottságot, hogy ismételten erősítse meg a határokon átnyúló adatáramlásokra és a személyes adatok védelmére vonatkozó horizontális rendelkezéseit az uniós kereskedelmi és beruházási megállapodásokban.

1.5.3. Az EU egyedülálló helyzetben van ahhoz, hogy vezető szerepet vállaljon a kellő gondosság terén; az EGSZB kéri, hogy az Európai Bizottság tegyen javaslatot európai szabályozási aktusra ebben a témában. Megismétli továbbá abbéli meggyőződését, hogy a felelős üzleti magatartás kereskedelemmel kapcsolatos törvényszerűségei fontos szerepet játszik az EU globális kereskedelmi helyzetének javítása és a fenntarthatóság támogatása szempontjából, nem utolsósorban a vállalatok abbéli ösztönzése révén, hogy felelősséget vállaljanak a társadalomra gyakorolt hatásukért. Ennek megfelelően az EGSZB kéri, hogy a kereskedelmi megállapodások az országos szintű kormányzatokat és a helyi önkormányzatokat is kötelezzék ebbéli szerepük maradéktalan betöltésére.

1.5.4. Az EGSZB meggyőződése, hogy alapvető politikai vitára van szükség a kereskedelem és a beruházások szerepéről annak mozgatórugói, valamint gazdasági hatásainak jobb megértése érdekében. Az EU értékelési politikájának inkább a kereskedelmi megállapodások minőségi elemeinek értékelésére kell összpontosítania, és teljes mértékben be kell vonnia a civil társadalmat és az EGSZB-t. A mutatók szélesebb körének alkalmazására van szükség – az alternatív modellek iránti nyitottsággal –, a hatásvizsgálatokat pedig a tárgyalások megkezdése előtt be kell fejtenni. Továbbá megfelelő időközönként egy holisztikusabb szemléletű tanulmányt kell készíteni a kereskedelem globális hatásairól.

⁽³⁾ COM(2015) 497 final.

1.5.5. Az EGSZB ismételten nyomatékosan kéri, hogy az EKSZ tudatosabban foglalkozzon a kereskedelemmel. A kereskedelem egyre fontosabb szerepet tölt be mind geopolitikai szinten, mind pedig a gazdasági diplomácia részeként, a kereskedelmi kérdések mégsem szerepeltek például az Európa és Ázsia közötti összeköttetésekről szóló, közelmúltban elfogadott közös közleményben ⁽⁴⁾. Az EGSZB megismétli továbbá a Kereskedelmi Főigazgatóság és más főigazgatóságok, mindenekelőtt a Nemzetközi Együttműködés és a Fejlesztés Főigazgatósága (DEVCO) és a Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága (EMPL) közötti szorosabb, koherensebb és átláthatóbb együttműködést szorgalmazó felhívását.

1.6. Az EGSZB szeretné, ha a civil társadalommal a kereskedelem- és beruházáspolitikáról folytatott párbeszéd a tárgyalások során és azokon túlmenően sokkal intenzívebb lenne, nyomonkövetési szerepe pedig megerősítést nyerne. Ezt a párbeszédet a további átláthatóság és a folyamatos fejlesztések alapján kell megszervezni, mivel a tárgyalások és a megállapodások egyre összetettebbé válnak, nem utolsósorban a fenntartható fejlődési célok, a Párizsi Megállapodás és a körforgásos gazdaság felé irányuló kezdeményezések miatt.

1.7. Az EGSZB emellett megismétli korábbi ajánlását, miszerint nemcsak a mezőgazdaság többoldalú megközelítését kell újragondolni és feléleszteni, hanem hogy az EU jó helyzetben van ahhoz, hogy kiemelkedő és proaktív szerepet töltsön be ebben, miközben a fenntartható fejlődési célokkal összhangban előmozdítja környezetvédelmi, szociális és a szélesebb körű fenntartható fejlődés ösztönzését célzó szabványait is. Az EU-nak emellett azt is el kell kerülnie, hogy olyan jelentős engedményeket tegyen a mezőgazdaság terén, mely aláásná a hazai termelést.

1.8. Az EGSZB a kezdetektől üdvözölte a fenntartható fejlődés fontosságát „A mindenki számára előnyös kereskedelem” című közleményben, különös tekintettel az emberi és szociális jogokra és a környezetvédelemre, és támogatta a kereskedelemről és a fenntartható fejlődésről szóló fejezetek beillesztését valamennyi új generációs kereskedelmi megállapodásba. Ezeknek az uniós kereskedelem- és beruházáspolitikai előmozdításának központi elemévé kell válniuk. E törekvések megvalósításának kulcsa most a hatékony végrehajtás, nem utolsósorban annak érdekében, hogy egyenlő versenyfeltételeket biztosítsunk az EU külföldi vállalkozásai számára.

1.8.1. Az EGSZB üdvözli az Európai Bizottság hivatalba lépő elnökének közelmúltban tett bejelentését, amely szerint javasolja egy a kereskedelempolitikáért felelős biztosnak beszámolási kötelezettséggel tartozó kereskedelmi jogértékesítési főtisztviselő kinevezését „kereskedelmi megállapodásaink tiszteletben tartásának és érvényesítésének javítása érdekében” ⁽⁵⁾. Szorgalmazzuk, hogy ez az újonnan kinevezendő tisztségviselő kiterjedt hatáskörökkel rendelkezzen, hogy azonos súllyal és azonos eredményességgel járhatson el minden, a szabadkereskedelmi megállapodásokban jóváhagyott vállalás kapcsán, különös tekintettel azokra, amelyek a fenntartható fejlődéssel kapcsolatosak. Ehhez időben és hatékony módon kezdeményezett vizsgálatokon alapuló objektív döntéshozatali folyamatra van szükség, amelyet megfelelő erőforrások is támogatnak, illetve egyértelmű szerepet kell biztosítani az elismert érdekcsoportoknak mind a panaszok benyújtása, mind pedig az azok nyomán szervezendő nyilvános meghallgatásokon történő részvétel terén. Az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak történő részletes jelentéstétel mellett eközben meghatározó szerepet kell biztosítani az EGSZB és az érintett belső tanácsadó csoportok számára, illetve folyamatosan be kell vonni a civil társadalmat.

1.8.2. Az EGSZB korábban javasolta, hogy a jövőben a kereskedelemről és a fenntartható fejlődésről szóló fejezetekre vonatkozó tárgyalási megbízatásban szerepeljen egy a fenntartható fejlődési célok előmozdításáról szóló külön záradék, valamint hogy – a Párizsi Megállapodást követően – a globális felmelegedés elleni küzdelmet is az EU értékrendjének szerves részeként illesszék a megbízatásba. A karbonszegény és körforgásos gazdaságra való áttérésnek viszont újabb kulcsfontosságú tényezőnek kell lennie bármely uniós tárgyalási megbízatásban.

1.8.3. Az uniós gazdaság 2050-ig történő karbonsemlegessé tétele jelentős kihívás lesz. Komoly hatással lesz a kereskedelempolitika fejlődésére, miközben a kereskedelemmel kapcsolatos döntések szorosan érintik majd az átmenet megvalósításának részleteit mind az EU-ban, mind pedig globális szinten. Az igazságos átmenet biztosításának a jövőben az összes kereskedelmi politikában, gyakorlatban és tárgyalás során központi szerepet kell kapnia.

1.8.4. A megnövekedett kereskedelmi forgalom a közlekedés további növekedéséhez vezet, ahol már most is nagyon magas az üvegházhatásúgáz-kibocsátás (ÜHG). Az EGSZB ezért azt kéri, hogy az összes közlekedési módot építsék be egy megerősített fenntartható és méltányos közlekedéspolitikába, és hogy egyértelmű szakpolitikai kapcsolat jöjjön létre a kereskedelem és a közlekedés között, különös tekintettel a vonatkozó fenntartható fejlődési célokkal kapcsolatos kötelezettségvállalások teljesítésére.

1.8.5. Végezetül az EGSZB sürgeti, hogy a körforgásos gazdaság felé vezető lépéseiben az EU kellően vegye figyelembe a fontosabb uniós erőforrás- és energiatenzív iparágakat érintő problémákat, törekedjen a kibocsátásáthelyezés és a beruházásáthelyezés megelőzésére, és alaposan vizsgálja meg a WTO-kompatibilis határ menti kiigazításra irányuló intézkedéseket.

⁽⁴⁾ JOIN(2018) 31 final.

⁽⁵⁾ Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság megválasztott elnöke 2019. szeptember 10-i levele Phil Hogan kereskedelemért felelős biztosjelöltnek.

2. A vélemény háttere

2.1. A kereskedelem és a beruházások alapvető fontosságuk az EU számára, és a saját, „otthoni” gazdasági teljesítményét is fokozni tudják. „A mindenki számára előnyös kereskedelem” című közlemény ⁽⁶⁾ hangsúlyozta, hogy az Unióban több mint 30 millió munkahely, azaz a munkahelyek egyhatede függ az EU-n kívüli exporttól, és a következő 15 év globális gazdasági növekedésének mintegy 90 %-a várhatóan Európán kívül valósul meg. Bár kétségtelenül fontos, hogy az EU a kereskedelem révén növelje a saját gazdasági teljesítményét, nem kockáztathatja meg, hogy kizárólag egy exportvezérelt modellre támaszkodjon. Ugyanilyen fontos a belső kereslet növelése is a köz- és magánberuházások, valamint a fogyasztás révén.

2.1.1. Az EU, amely a világ importjának és exportjának egyhatodában játszik szerepet, a feldolgozóipari termékek és a szolgáltatások legnagyobb exportőre a világon, és egyúttal mintegy 80 ország legnagyobb exportpiaca. Az európai gazdaság gerincét képező ipar az uniós export 80 %-át teszi ki, jelentős mennyiségű magán innovációval és magas képzettséget igénylő munkahellyel rendelkezik. Ahogyan arra „A mindenki számára előnyös kereskedelem” rámutatott, „az importnak az uniós exporthoz viszonyított részaránya több mint felével nőtt 1995 óta”, ami még inkább kiemeli a vállalkozások és az ipar kulcsfontosságú szerepét, valamint a dinamikus és proaktív kereskedelempolitikát.

2.1.2. Az exporttól függő uniós munkahelyek száma jelenleg 36 millió ⁽⁷⁾, amely kétharmados növekedést jelent, az uniós áruexport pedig mintegy 1,5 billió EUR-val nőtt 2000 óta, miközben az EU fenntartotta (15 %-os) „részesedését a világ áruexportjából”, míg Kína előretört, mind az USA, mind pedig Japán globális részesedése pedig ennek megfelelően visszaesett. Az Európai Bizottság hangsúlyozza, hogy az export által fenntartott munkahelyek „az átlagnál jobban fizetettek”, és mindegyik tagállamban a munkahelyek jelentős hányadát teszik ki.

2.1.3. Az árukereskedelemmel ellentétben a szolgáltatások kereskedelme esetében nagyobb az esély a bérek csökkenésére. Egy közelmúltban kiadott OECD-jelentés ⁽⁸⁾ rámutat arra, hogy a feldolgozóipar jelentős részét a szolgáltatási funkciók teszik ki, és e szolgáltatásokban növekszik a külföldi részesedés. A vállalatok egyre gyakrabban mérlegelik, hogy saját maguk nyújtsanak-e szolgáltatásokat, vagy külső beszállítót vegyenek igénybe. Az olcsóbb munkaerőt biztosító országokba történő kiszervezés esetén különösen élesen merül fel a munkahelyek áthelyeződésének kérdése.

2.1.4. A brexit meghatározó tényezővé válhat az EU kereskedelmi kapcsolatainak jövője, valamint további vámmentes és akadálymentes kereskedelmi forgalma szempontjából. Egy nagyobb kereskedelmi ország kilépése az egységes piacból befolyásolhatja az EU kereskedelempolitikájában megtalált egyensúlyt, valamint jelentős kihívást jelenthet, ha azt az Egyesült Királyság szigorú deregularizációs lépései követik, többek között a normák szintjének csökkentése és a jogok gyengítése terén. Elengedhetetlen, hogy az EU minden tőle telhetőt tegyen az Egyesült Királyság bármely lépésének ellensúlyozására, mely a tisztességtelen feltételek melletti verseny előmozdítását célozná. Alapvető fontosságú egy, az EU és az Egyesült Királyság közötti megállapodás, amely fenntartja a magas szintű normákat és jogokat.

2.2. Számos olyan tényező áll fenn, melyek együttes hatása az árukereskedelem – és különösen a szolgáltatások – iránti globális igény exponenciális növekedését okozza. A világ népessége az előrejelzések szerint az évszázad közepére eléri a 9-10 milliárdot. A gyors iparosodásnak és urbanizációnak köszönhetően a világ népességének több mint fele ma már – a történelemben először – városokban él, ahol az emberek jobban függenek egymástól, mint a vidéki, önellátóbb társadalmakban.

2.2.1. Becslések szerint 2030-ra akár 2 milliárddal is növekedhet a közepes jövedelműek száma – különösen az olyan országokban, mint Kína, India, Kenya, Chile vagy Indonézia –, akik már sokkal szélesebb választékot igényelnek élelmiszerekből, ruházati cikkekből, gépjárművekből és az egyéb fogyasztási cikkekből, és (sokan életükben először) képesek is megfizetni ezeket.

2.2.2. A piacok növekedése azonban nem az egyetlen oka a kereskedelmi forgalom növekedésének. Napjainkban a multinacionális vállalatok egyre inkább a globális értékláncok mentén szervezik meg tevékenységeiket. E stratégiák elemzésekor az OECD bemutatta ⁽⁹⁾, hogy az adózási stratégiák, a méretgazdaságosság (a vállalati koncentráció egyre növekszik), a technológiai szakértelem és a tevékenységek diverzifikációja a globális kereskedelem fő mozgatórugói. A gazdaság digitalizációja is elősegíti, hogy a hagyományos határok veszítsenek jelentőségükből. Továbbá a multinacionális vállalatcsoportok egyre gyakrabban támaszkodnak tőke-összefonódással nem járó kapcsolatokra (stratégiai partnerség, kiszervezés). A vállalatcsoporti struktúrák tehát bonyolultabbak, mint korábban, és az üzleti gyakorlatok változóban vannak. Lehetséges, hogy ehhez a kereskedelmi és a beruházási politikáknak is alkalmazkodniuk kell.

⁽⁶⁾ Lásd a 3. lábjegyzetet.

⁽⁷⁾ További 20 millió Európán kívül.

⁽⁸⁾ OECD Trade Policy Papers, No. 226 (2019), *Offshoring of services functions and labour market adjustments*, Paris.

⁽⁹⁾ OECD Trade Policy Papers, 217. szám (2019), *Micro-Evidence on Corporate Relationships in Global Value Chains: The Role of Trade, FDI and Strategic Partnerships*, Párizs.

3.3. Az uniós exportőrök számára remek lehetőségeket kínálnak az EU erősségei, különös tekintettel az értéknövelt vagy felsőkategóriás áruk és szolgáltatások előállítására. Ezen túlmenően már mintegy 70 uniós preferenciális kereskedelmi megállapodás van érvényben, melyek öt kontinenst lefednek, míg más jelentős tárgyalások folyamatban vannak. Ha az uniós exportőrök nem ragadják meg ezeket a lehetőségeket, akkor a riválisok – a fejlett országok, de még inkább a gyorsan felemelkedő gazdaságok exportőrei – fogják kiaknázni azokat. Gondoljunk csak a közelmúltban felülvizsgált Csendes-óceáni Partnerségre (TPP) vagy az ázsiai és a csendes-óceáni térségben folyamatban lévő fontos kereskedelmi tárgyalásokra.

3. Az uniós kereskedelem által biztosított jólét előmozdításának legfontosabb elemei

3.1. Az egységes piacnak az EU kereskedelmében játszott szerepe fontosságát jól mutatja az úgynevezett továbbgyűrűző hatása, melynek köszönhetően az exporttól függő munkahelyek egyötöde az exportőr országától eltérő tagállamban van. A német export például amellet, hogy 6,8 millió munkahelyet biztosít Németországon belül, további 1,6 millió munkahelyet biztosít más tagállamokban. Ez elsősorban a hosszú ellátási láncok – nemcsak Európára, de a világ többi részére is jellemző – növekedésének tudható be, melyekben a félkész termékek számos alkalommal lépik át a határokat, különösen a gépjárműiparban. Erre a tényezőre a brexit is rávilágított: az Egyesült Királyságban 650000 olyan munkahely van, amely az EU-n kívülre irányuló, más tagállamokból származó exporthoz kapcsolódik. Az Európai Bizottság adatai ⁽¹⁰⁾ szerint a továbbgyűrűző hatás fő hasznélvezői a Cseh Köztársaság, Szlovákia és Lengyelország.

3.1.1. Az egységes piac és az eurózóna zökkenőmentes és tisztességes működése tehát jelentősen hozzájárul az exporttól függő munkahelyek fenntartásához és számuk növeléséhez. Továbbra is elsődleges fontosságú az egységes piac és az euróövezet folyamatos integrációja – beleértve az energiapiacot és egy zökkenőmentesen működő közlekedési rendszert is –, többek között a tisztességes munkavállalói mobilitás elősegítése révén.

3.1.2. Nagyon fontos továbbá a szolgáltatások és az adatforgalom szorosabb integrációja; ez utóbbi esetében teljes mértékben tiszteltetben kell tartani az uniós adatvédelmi előírásokat, nem utolsósorban az egységes piac fokozódó digitalizációja miatt. Egy egészséges digitális ökoszisztémának is olyan szakpolitikákra van szüksége, amelyekben az adatok a közjót szolgálják és amelyek biztosítják a lehetőséget a közérdeket szolgáló digitális szolgáltatások kifejlesztésére.

3.1.3. A WTO reformjáról szóló véleményében az EGSZB szorgalmazta, hogy „a jövőben az adatáramlással kapcsolatos minden multilaterális kezdeményezés teljes mértékben feleljen meg az EU kereskedelmi és beruházási megállapodásaiban szereplő, a határokon átnyúló adatáramlásra és adatvédelemre vonatkozó horizontális uniós rendelkezéseknek” ⁽¹¹⁾, és arra kérte az új Európai Bizottságot, hogy ismételten erősítse meg ezt az alapvető kötelezettségvállalását, amely nem képezheti alku tárgyát.

3.2. A digitalizáció és a mesterséges intelligencia gyors fejlődése a demográfiai változásokkal és a karbonszegény, körforgásos gazdaságra történő áttállással együtt gyökeresen át fogja alakítani a társadalmat. A vállalkozások vezető szerepet játszanak az innováció és az új technológiák biztosításában, míg a kormányzat feladata az igazságos átmenet jogi kereteinek és a mesterséges intelligencia etikus használatára vonatkozó kötelező erejű előírások alapelveinek a kidolgozása.

3.2.1. Az ipar által vezetett, illetve magas színvonalú oktatás és magas szintű vállalkozói készségek által is támogatott kutatás és innováció alapfeltétele annak, hogy az EU a fejlődés élvonalában maradjon. A hivatalba lépő Európai Bizottságnak mindenekelőtt arról kell gondoskodnia, hogy az Európai horizont a Horizont 2020 hatékony és erőteljes nyomon követése legyen. Az EU-nak további fontos feladata, hogy segítse a vállalkozásokat belső és nemzetközi szintű versenyképességük fokozásában, valamint az új technológiák kifejlesztésében és alkalmazásában. Az innovációt előmozdítják a kísérleti projektek, továbbá a köz- és a magánszféra, valamint a tudományos világ közötti együttműködés is.

3.2.2. A technológiai változás és fejlődés a készségek terén gyors váltásokat követel meg azokban az esetekben, ahol a hiányosságok gyorsan és váratlanul jelentkeznek, de leggyakrabban a műszaki területeken, különösen a természettudományok, a technológia, a mérnöki tudományok és a matematika terén.

3.2.3. A humán készségek és a szélesebb körű többnyelvűség ösztönzése és fejlesztése ugyanolyan fontos, mint a szakképzéshez való hozzáférés, az átképzés és az egész életen át tartó tanulás fokozott hangsúlyozása.

3.2.4. A szakemberhiány enyhítése érdekében a képzési rendszereknek kellően rugalmasnak kell lenniük és gyorsan kell tudniuk reagálni az újonnan felmerülő igényekre. Ez jelentős erőfeszítést igényel a tagállamoktól, és a szociális partnerekre is kulcsfontosságú szerep hárul.

⁽¹⁰⁾ Lásd a 2. lábjegyzetet.

⁽¹¹⁾ HLC 159., 2019.5.10., 15. o.

3.3. Az új, alternatív munkavégzési formák megjelenésével kritikus fontosságúvá vált az oktatásból a munkába történő, valamint a munkahelyek és feladatkörök közötti átmenet zökkenőmentesebbé tétele, valamint az önfoglalkoztatást és a vállalkozói készséget ösztönző feltételek biztosítása. A munka világában jelentkező változásokat szociális védelmet biztosító, rugalmas és jól működő munkaerőpiacokkal és eredményorientált társadalmi párbeszéddel kell támogatni.

3.4. Az üzleti fejlődés egyik legfőbb hajtóereje a verseny. Az uniós kereskedelmi politikáknak és előírásoknak a saját kereteiken belül kedvező feltételeket kell teremteniük a vállalkozások számára ahhoz, hogy miközben az EU-n kívüli országokkal versengenek, szigorú munkaügyi előírásoknak megfelelő, tisztességes munkahelyeket tudjanak biztosítani a munkavállalóiknak. Az ilyen szabályozásnak meg kell felelnie a célnak, és ösztönöznie kell egy olyan pozitív vállalkozói szellem és kultúra létrejöttét, amely a fiatalok és különösen a nők számára is vonzó.

3.4.1. Az EGSZB tudomásul veszi az OECD és az IMF jelentéseit ⁽¹²⁾, melyekben rámutattak az ipar megnövekedett koncentrációjára a feldolgozóiparban és a nem pénzügyi szolgáltatásokban is. E piaci koncentráció okainak feltárásához további kutatásra van szükség, és lehetséges, hogy új szempontokból kell vizsgálni a versenypolitikát és a nemzetközi kereskedelmi politikát. Ennek kapcsán le kell szögezni, hogy a kereskedelmi menetrend nem állhat az arra irányuló szakpolitikái – többek között nagyívű európai iparpolitikái – törekvések útjába, hogy a kkv-k nagyobb eséllyel tudjanak piacra lépni, különösen a digitális ágazatban.

3.4.2. Az EU-nak olyan környezetet kell biztosítania, amely kedvező a köz- és a magánberuházások számára. Ehhez stabilitásra és kiszámíthatóságra, stabil makrogazdasági környezetre, a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok megbízható védelmére és felelősségteljes költségvetési gazdálkodásra van szükség. Az adórendszernek pedig – amellet, hogy tisztességesnek kell lennie – ösztönöznie kell az innovációt, a vállalkozást, a növekedést és a munkahelyteremtést.

3.4.3. Ugyanakkor az uniós kereskedelmi és beruházási politikáknak fel kell lépniük a csalásból vagy adókikerülésből eredő beruházásokkal szemben.

3.4.4. A közvetlen külföldi tőkebefektetéseknek (FDI) fontos szerepe van, mivel a vállalatok egyre inkább arra törekcsenek, hogy a termelést a végső piacokhoz közel végezzék, ami többek között a versenyképességük fenntartásához is hozzájárul. Az EGSZB üdvözölte továbbá ⁽¹³⁾ a közelmúltban elfogadott, az Európai Unióba irányuló közvetlen külföldi befektetések nyomon követéséről szóló uniós piacvédelmi rendeletet.

3.4.5. Mindazonáltal az FDI-statisztikákról szóló 2018-as éves OECD-jelentés szerint az egyesült államokbeli adóreformot követően az FDI szintje világszinten 27 %-kal csökkent. Egyes uniós országok (Luxemburg, Hollandia) esetében látványos volt a csökkenés. Különösen fontos ezért, hogy megkülönböztessük a reálgazdasághoz kapcsolódó FDI-t a valójában csalárd és adókikerülési célok által motivált FDI-tól. Ez ellen az EU-nak minden szinten küzdenie kell.

3.5. Amint arra „A mindenki számára előnyös kereskedelem” rámutatott, „több mint 600000 – 6 millió fő felett foglalkoztató – kkv, amely közvetlenül exportál árukat az Unión kívül, az uniós export egyharmadát teszi ki” ⁽¹⁴⁾, hozzátéve azt, hogy „sokkal több vállalkozás exportál szolgáltatásokat” vagy működik nagy vállalatok beszállítójaként.

3.5.1. Az EGSZB külön üdvözölte „a kisvállalkozásokkal kapcsolatban tett kötelezettségvállalást, amelyek az új piacokra való belépéskor nagyobb akadályokkal szembesülnek”. Az ígéretek szerint a jövőben valamennyi tárgyaláson napirendre kerülnek majd kifejezetten a kkv-kra vonatkozó rendelkezések, és az egyes piacokon a kkv-k előtt álló akadályokról „rendszeresen készül felmérés”. „A transzatlanti kereskedelmi és beruházási partnerség és hatása a kkv-kra” című EGSZB-vélemény ⁽¹⁵⁾ is kapcsolódik ehhez a kérdéshez.

3.5.2. A kkv-k igényeit és a bennük rejlő lehetőségeket minden szakpolitikai területen figyelembe kell venni a finanszírozáshoz és más forrásokhoz való hozzáférésük, a piacra jutásuk, valamint a továbbfejlődési képességük előmozdítása érdekében, figyelembe véve a különféle típusú vállalkozások eltérő szükségleteit és a kkv-k sajátos működési körülményeit (beleértve a vidéki és a peremterületeken működő kkv-kat).

4. A kereskedelem terén fennálló ellentmondások kezelése

4.1. A Lisszaboni Szerződés új hatáskörrel ruházta fel az EU-t a beruházások terén, és arra kötelezte, hogy a kereskedelmi és a beruházási területen folytatott tevékenységét kapcsolja össze a más kulcsfontosságú területeken, nevezetesen a fejlesztésben folytatott tevékenységeivel. Továbbra is aggodalommal tölt el minket, hogy az Európai Bizottság különböző főigazgatóságai, köztük a DEVCO és az EMPL között egyelőre nem áll rendelkezésre elegendő kereszthivatkozás a kereskedelmi hatások tekintetében.

⁽¹²⁾ OECD Productivity Working Papers, No. 18 (2019), *Industry Concentration in Europe and North America*, Paris; World Economic Outlook Report, April 2019.

⁽¹³⁾ HL C 262., 2018.7.25., 94. o.

⁽¹⁴⁾ Lásd a 3. lábjegyzetet.

⁽¹⁵⁾ HL C 383., 2015.11.17., 34. o.

4.2. A kereskedelmi megállapodások „új generációja” mellett – melyek közül az első Koreával kötötte az EU – az Európai Bizottság átfogóbb szabadkereskedelmi megállapodások megkötésére is törekedett, a keleti partnerség országaival és a fejlettebb kereskedelmi partnerekkel egyaránt. Ide tartozik többek között Japán, valamint a Kanadával kötött átfogó gazdasági és kereskedelmi megállapodás (CETA), amely nemcsak vámtarifákat törölt el, hanem egyéb kérdésekre is kiterjedt, mint például a szolgáltatásokra vonatkozó szabályok, a nem vámjellegű kereskedelmi korlátozások eltörlése, valamint egyéb kereskedelmi vonatkozású kérdések, többek között a beruházások, a verseny vagy a szabályozási együttműködés.

4.2.1. Figyelembe véve ezt a fejlődést, az EGSZB úgy látja, hogy egy előretekintő, progresszív kereskedelmi menetrend folyamatos fejlesztése sürgetőbb, mint valaha. Az ennyire átfogó kereskedelmi tárgyalások nagyobb eséllyel okozhatnak konfliktust, hiszen érzékeny területeket érintenek, mint például szigorú előírások fenntartása, különösen az élelmiszer-biztonság, a fogyasztóvédelem és a tisztességes munkakörülmények terén, a közszolgáltatások védelmében vagy a fenntartható kereskedelmi menetrenddel kapcsolatos jogok érvényre juttatásával kapcsolatban.

4.2.2. Tekintettel arra, hogy az új generációs megállapodások jóval túlmennek a hagyományos vámtarifacsökkentésen, és a kormányzati intézkedésekre vonatkozóan is előírják, hogy azok nem befolyásolhatják a kereskedelmet, aggályok merülnek fel annak kapcsán, hogy ezzel korlátozzák a közpolitika mozgásterét. Az államoknak nem csupán joguk van a szabályozásra, ha azt indokoltnak látják, hanem kötelességük is szabályozni, ha a közérdek ezt diktálja. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy egy kereskedelmi megállapodásnak egyetlen eleme sem akadályozhatja meg ebben az államokat.

4.2.3. Az EGSZB kijelentette ⁽¹⁶⁾, hogy „az uniós kereskedelmi politika sikerének az lesz a fokmérője, hogy az Európai Bizottság képes lesz-e bizonyítani, hogy a kereskedelmi megállapodások megkötése nem vezet a környezetvédelmi, munkaügyi és egyéb előírások lazulásához. E megállapodásoknak valójában ezen előírások javítását kell megcélozniuk”.

4.3. A nyitott, szabályokon alapuló nemzetközi kereskedelem alapvető feltétele az üzleti lehetőségek javításának és annak, hogy a vállalatoknak a külföldi versenytársakkal szemben tisztességes feltételeket biztosítsunk. Az EU-nak támogatnia kell azokat a WTO-szabályokat, amelyek előmozdítják a fenntartható fejlődési célokat támogató tisztességes kereskedelmet, és világszinten vezető szerepet kell vállalnia a protekcionizmus, valamint a kereskedelem megzavarása elleni küzdelemben, továbbá a progresszív és fenntartható kereskedelmi politika előmozdításában. E célból az EU-nak és tagállamainak fel kellene használniuk befolyásukat és érdekérvényesítési képességüket a WTO különböző bizottsági struktúráiban, különös tekintettel az olyan új területekre, mint a kereskedelem és a tisztességes munka.

4.4. A kereskedelem egyike az Európai Bizottság leggyakrabban értékelt szakpolitikai folyamatainak. A kereskedelem és a beruházások szerepének szélesebb körű szakpolitikai megvitatásához azonban további elemzésre van szükség, hogy jobban megértsük a kereskedelem mozgatórugóit és gazdasági hatását, valamint azt, hogy hogyan járulhat hozzá a fenntartható fejlődési célok megvalósításához.

4.4.1. Az EU értékelési politikájának itt kulcsszerepet kell játszania. A Kereskedelmi Főigazgatóság a fontosabb kereskedelmi kezdeményezések hatását különféle eszközök segítségével értékeli: hatásvizsgálatok és fenntarthatósági hatásvizsgálatok, a tárgyalási eredmények értékelése és utólagos értékelések tartoznak ide.

4.4.2. A módszertan és az időzítés kérdései kulcsfontosságúak, ezért újra kell értékelni azokat. Az alkalmazott számszerűsített általános egyensúlyi (CGE) modellt újra kell értékelni az alternatív modellekkel szemben, és szélesebb körű, az emberi és munkajogokra, az éghajlatváltozásra, a biológiai sokféleségre, a fogyasztókra és a közvetlen külföldi tőkebefektetésekre gyakorolt hatásokat mérő mutatókat kell tartalmaznia. Ha azonban csak a kereskedelmi megállapodás elfogadásával, illetve anélkül kialakuló helyzetet hasonlítják össze, akkor elmarad a tárgyalási opciók minőségi szempontú értékelése, különösen a kereskedelem és a fenntartható fejlődés témakörében. A hatásvizsgálatot és a fenntarthatósági hatásvizsgálatot időben le kell zárni, hogy a tárgyaló feleket tájékoztatni lehessen az eredményeikről, és figyelembe tudják azokat venni még a tárgyalások előtt és alatt, nem pedig a tárgyalások lezárását követően kell azokat ismertetni.

4.4.3. A fenntartható fejlődési célok megvalósításának elősegítése, amint azt az EGSZB „A kereskedelem és a beruházások fő szerepe a fenntartható fejlesztési célok teljesítése és végrehajtása terén” ⁽¹⁷⁾ című véleményében korábban javasolta, az uniós kereskedelempolitika értékelésének központi elemévé kell, hogy váljon.

4.4.4. Az EGSZB úgy látja, hogy a civil társadalommal folytatott konzultáció számottevően hozzájárul a fenntarthatósági hatásvizsgálatokhoz, és javasolja, hogy terjesszék ki azt a tárgyalói feladatmeghatározás kidolgozásának folyamatára is. Az Európai Bizottság értékeléssel foglalkozó irányítócsoportjának munkáját is eredményesebbé tenné a civil társadalom bevonása. A tanácsadóknak kellően függetleneknek kell lenniük és megfelelő szakértelemmel kell rendelkezniük, különösen az emberi jogok és a környezetvédelem terén.

⁽¹⁶⁾ HLC 264., 2016.7.20., 123. o.

⁽¹⁷⁾ HLC 129., 2018.4.11., 27. o.

4.4.5. A munkaerőpiacokat illetően részletesebb elemzésre van szükség a munkahelyek áthelyeződésének potenciális hatásaira, a bérek alakulására és a munkahelyek megőrzésére vonatkozóan. A gazdasági hatások vizsgálatakor nemcsak az EU-t kell figyelembe venni, hanem azt is, hogy a kereskedelem és a beruházások milyen mértékben teszik lehetővé a kevésbé fejlett gazdaságoknak a termelékenység és az innováció fokozását. Továbbá megfelelő időközönként átfogó vizsgálatot kell végezni a kereskedelem általános hatásáról.

4.4.6. A kereskedelem egyre fontosabb szerepet tölt be mind geopolitikai szinten, mind pedig a gazdasági diplomácia részeként. Ennélfogva az EKSZ-nek is tudatosabban kellene foglalkoznia a kereskedelemmel – például az Európa és Ázsia közötti összeköttetéséről szóló közös közleményben sem szerepeltek kereskedelmi kérdések ⁽¹⁸⁾.

4.5. Az Egyesült Államokkal a transzatlanti kereskedelmi és beruházási partnerségről (TTIP) szóló megállapodásról folytatott tárgyalások először világított rá számos, a közvéleményt és a civil társadalmat foglalkoztató aggályra, de ezek általános jellegűek. Bár az EU a kereskedelmi tárgyalások során törekedett arra, hogy szülessenek politikai kötelezettségvállalások arra vonatkozóan, hogy a kereskedelmet vagy a beruházásokat nem szabad a védelem gyengítése árán ösztönözni, és gondoskodjanak garanciákról, például konkrétan meghatározott mentességekről és fenntartásokról, az állami monopóliumokra vonatkozó külön rendelkezésekről vagy a komolytalan befektetői keresetek korai elutasításáról, az EGSZB további pontosításokat és garanciákat kért és kér több rendkívül érzékeny kérdésben is.

4.5.1. Különösen aggályos, hogy egy kereskedelmi megállapodásban a közszolgáltatások védtelenné válhatnak a piaci liberalizáció és olyan specifikus rendelkezések (felfüggesztési záradék és automatikus beemelési záradék) miatt, amelyek szűkítik a felek jövőbeli mozgásterét azzal kapcsolatban, hogy korlátozzák a piacra jutást és diszkriminatív rendelkezéseket vezetnek be. Az EGSZB korábban üdvözölte „az Európai Bizottság azon kifejezett kívánságát, hogy – összhangban az EGSZB, az Európai Parlament és a szélesebb értelemben vett civil társadalom álláspontjával – a közszolgáltatások védelmet nyerjenek a szabadkereskedelmi megállapodásokban”; hangsúlyozta azonban, hogy „ez legjobban egy a piaci hozzáférésre és a nemzeti elbánásra egyaránt vonatkozó pozitív lista alkalmazása révén valósulhat meg” ⁽¹⁹⁾.

4.5.2. Tekintettel arra, hogy a kormányváltás lehetősége és ebből következően a közszolgáltatásokra vonatkozó politika megváltozásának lehetősége folyamatosan fennáll, a kereskedelmi megállapodásokban előírt piacnyitás „ködbe van vésve”. Később már nem lehet visszalépni. Ezért a piacnyitást eredményező felfüggesztési és automatikus beemelési záradékok szűk és nem egyértelmű hatályuk miatt veszélyeztethetik a közszolgáltatásokat.

4.5.3. A közpolitika mozgásterének megőrzése a közbeszerzéseknek a kereskedelmi megállapodásokba való belefoglalása szempontjából is kulcsfontosságú. Ezért az EGSZB fontosnak tartotta „annak folyamatos biztosítását, hogy az ajánlatkérők a beszerzési tenderek keretében olyan környezeti, szociális és munkaügyi kritériumokat alkalmazzassanak, mint például a kollektív szerződéseknek való megfelelésre vonatkozó kötelezettség” ⁽²⁰⁾.

4.6. A beruházások védelmével kapcsolatban az EGSZB kijelentette, hogy „a belföldi közérdekű szabályozást célzó keresetekkel szembeni eljárási garanciák szükségesek ahhoz, hogy biztosítsák egy fél jogát az általa megfelelőnek tartott, közérdekből történő szabályozáshoz a beruházó védelme ellenében” ⁽²¹⁾. A multilaterális beruházási bíróságról szóló véleményében az EGSZB úgy vélte, „hogy ezt kizárólag egy közérdekre vonatkozó kivétel beépítésével lehet megfelelő mértékben elérni” [...], amelyet „azonban megfelelő garanciákkal kell kísérni, hogy protekcionista szándékkal ne lehessen vele visszaélni.” A TTIP egyes kulcsfontosságú kérdéseiről szóló véleményében az EGSZB úgy vélte, hogy a megállapodásnak „külön meg kell említenie a kollektív megállapodásokat, ideértve a háromoldalú és/vagy általános érvényű (erga omnes) megállapodásokat is, hogy ki lehessen zárni, hogy ezeket a befektetői bizalom védelmének megsértéseként értelmezzék” ⁽²²⁾.

4.7. Miközben a mezőgazdaság és a kereskedelem több mint 40 éve uniós hatáskörbe tartozik, időnként hiányzott a kommunikáció, vagy a „közös gondolkodás” e kulcsfontosságú érdekeltségi területek között. Az EU-nak emellett mindenképpen ellen kell állnia a kísértésnek, hogy olyan jelentős engedményeket tegyen a mezőgazdaság terén, mely aláásná a hazai termelést.

4.7.1. A mezőgazdaságnak a kereskedelmi tárgyalásokban betöltött szerepéről szóló véleményében ⁽²³⁾ az EGSZB hangsúlyozta, hogy a kétoldalú megállapodásoknak a mezőgazdaságban – jellemzően az állat- és növényegészségügyi megállapodással és a kereskedelem technikai akadályairól szóló megállapodással kapcsolatban – alkalmazott kettős mércék partnerországbeli alkalmazásának megszüntetését kell célozniuk. Az EU szeretné továbbá előmozdítani saját környezetvédelmi, szociális és a szélesebb körű fenntartható fejlődés ösztönzését célzó szabványait is, összhangban a fenntartható fejlődési célokkal. Az EU-nak (másokkal együtt) kötelező erejű kötelezettségvállalást kell tennie amellyel, hogy kapacitásépítés révén segítséget nyújt a kevésbé fejlett országoknak ahhoz, hogy teljesítsék ezeket az előírásokat. Ilyen például az elfogadható, tanúsítványt adó állategészségügyi rendszer kiépítésének segítése, hiszen az élelmiszer-biztonság alapvető fontosságú.

⁽¹⁸⁾ Lásd a 4. lábjegyzetet.

⁽¹⁹⁾ HL C 264., 2016.7.20., 123. o.

⁽²⁰⁾ HL C 159., 2019.5.10., 15. o.

⁽²¹⁾ HL C 110., 2019.3.22., 145. o.

⁽²²⁾ HL C 487., 2016.12.28., 30. o.

⁽²³⁾ HL C 173., 2017.5.31., 20. o.

4.7.2. A kereskedelemnek a mezőgazdaságban betöltött szerepével kapcsolatos multilaterális megközelítést újra kell gondolni és fel kell éleszteni. A WTO-nak a fejlett és a fejlődő országok közötti kereskedelmi párbeszédre vonatkozó „dohai” koncepcióját fenn kell tartani és tovább kell fejleszteni, minden szereplőt illetően tiszteletben tartva az élelmiszer-önrendelkezés elvét. Ugyanezen véleményében az EGSZB hangsúlyozta, hogy az EU jó helyzetben van ahhoz, hogy proaktív vezető szerepet játsszon egyfajta friss, kiegyensúlyozott megközelítés előmozdításában, nem utolsósorban azért, mert néhány gyorsan felemelkedő gazdaságnak nem sikerült említésre méltó erőfeszítést tennie annak érdekében, hogy segítsen más, kevésbé fejlett gazdaságokat.

4.8. Az WTO reformjáról szóló véleményében az EGSZB rendkívül fontosnak tartotta, hogy „az elővigyázatosság elvét – ahogy azt az uniós szerződések meghatározzák – multilaterális szinten is megfelelően védjék és teljeskörűen elismerjék, hogy az emberi egészséget vagy a környezetet érintő kockázatok esetén megelőző jellegű döntéshozatallal magasabb szintű védelmet lehessen biztosítani. Jelentőségére való tekintettel az elővigyázatosság elvét az EU-nak minden kereskedelmi tárgyalása során offenzív érdekként kellene kezelnie”⁽²⁴⁾.

4.9. Habár „A mindenki számára előnyös kereskedelem” elnevezésű stratégia kifejezetten arra irányul, hogy a fogyasztók megbízhatósága a biztonságos termékekben, a fogyasztóvédelemre vonatkozó ENSZ-iránymutatások jóval tágabb értelmezésből indulnak ki, amelynek része a fogyasztók magánéletének védelme, az elektronikus kereskedelem keretében meglévő jogaik és a fogyasztói jogok eredményes érvényesítésére vonatkozó jog is. „A kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek az uniós szabadkereskedelmi megállapodásokban” című véleményben az EGSZB jelezte, hogy a kereskedelem liberalizációjának a fogyasztókra gyakorolt hatása miatt üdvözlölné a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezet keretében „egy a fogyasztóknak szentelt fejezetet »a kereskedelem és a fogyasztók« címmel, amelyben szerepelne a vonatkozó nemzetközi fogyasztóvédelmi normák, továbbá amely megerősítené a fogyasztói jogok érvényesítésével kapcsolatos együttműködést”⁽²⁵⁾.

4.10. Az Európai Bizottság „A globalizáció előnyünkre fordításáról” szóló 2017-es vitaanyaga megemlíti a teljesen szabadjára engedett globalizáció néhány következményét, például a növekvő egyenlőtlenségeket. A kereskedelem előnyei soha nem oszlanak meg egyenletesen. Az uniós kereskedelmi és beruházási politikának a piacnyitás összes fontos következményével foglalkoznia kell, és a negatív hatásokat a lehető legnagyobb mértékben korlátoznia kell, a társadalmi és az átállási költségeket is beleértve.

4.10.1. „A mindenki számára előnyös kereskedelem” elnevezésű stratégia elsőként ismerte el, hogy a kereskedelem „ideiglenesen zavart [okozhat] egyes régiók és munkavállalók számára, ha az új verseny túl élénknek bizonyul bizonyos cégeknek”, és hangsúlyozta, hogy „a közvetlenül érintett személyek számára az ilyen változás nem jelentéktelen”. Itt nagy szerepe van az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alapnak, mely 2013–14-ben több mint 27 600 munkavállalónak segített⁽²⁶⁾. Az EGSZB ezért fontosnak tartja, hogy a jövőben a többéves pénzügyi keretek irányozzanak elő megfelelő mennyiségű forrást kifejezetten a kereskedelem hatásainak ellensúlyozására, és vizsgálják felül az alkalmazásukra vonatkozó korlátozó feltételeket és kritériumokat. A szerkezetátalakítási változások jobb előrejelzése és kezelése, valamint az igazságos átmenet érdekében alapvetően fontos a munkavállalók tájékoztatáshoz, konzultációhoz és kollektív tárgyaláshoz való jogának érvényesülése.

4.11. Az EGSZB szorgalmazza továbbá az érzékeny ágazatoknak a tisztességtelen kereskedelmi versennyel szembeni határozottabb védelmét azáltal, hogy az értékelésükre szolgáló kritériumok közé az ILO normáit is felveszi. A kereskedelemvédelmi eszközök módszertanáról szóló közelmúltbeli véleményében⁽²⁷⁾ az EGSZB az európai és a harmadik országbeli exportáló gyártók közötti egyenlő versenyfeltételek megteremtésére szólított fel. Ezzel kapcsolatban az EGSZB üdvözlölte, hogy az Európai Bizottság különleges kritériumokat kíván alkalmazni annak meghatározásához, hogy vannak-e jelentős torzulások a piaci helyzetben, de megjegyezte azt is, hogy az ILO és a többoldalú környezetvédelmi megállapodások normáit is figyelembe kellene venni.

4.12. Az Európai Bizottság által a munkaügyi rendelkezések megerősítése iránt tett határozott kötelezettségvállalás tekintetében az EGSZB úgy vélte, hogy „a kereskedelmi megállapodás megkötése előtt a partnerországoknak demonstrálniuk kellene, hogy teljes mértékben tiszteletben tartják az ILO nyolc alapvető munkajogi egyezményét. Az EGSZB azt javasolja, hogy ha egy partnerország nem ratifikálta vagy hajtotta végre megfelelően ezeket az egyezményeket, vagy nem demonstrálta a munkajogok ezzel egyenértékű védelmét, akkor határozott kötelezettségvállalásokat tartalmazó menetrendet kell kidolgozni és beépíteni a fenntartható fejlődésről szóló fejezetbe annak biztosítása érdekében, hogy ez időben megtörténjen”⁽²⁸⁾. Az EU-nak emellett elő kell mozdítania az ILO-normák legfrissebb változatának végrehajtását és érvényre juttatását annak érdekében, hogy valóban egyenlő versenyfeltételek jöjjenek létre az uniós vállalkozások számára külföldön, továbbá támogatnia kell a jó munkalehetőségekről szóló 8. fenntartható fejlődési célt.

4.13. A kereskedelmi politika a vállalati társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos kezdeményezéseket is meg kell, hogy erősítse. A vállalatoknak felelősséget kell vállalniuk az ellátási lánc minden szakaszában. Mindez pedig minden bizonnyal támogatja majd a vállalatok „működési engedélyét”, miközben maximalizálja az innovációt és a fenntartható gazdasági növekedést is. A felelős üzletvitel következetes alkalmazása fontos szerepet játszik az EU globális kereskedelmi helyzetének javításában és a fenntartható fejlődési célok megvalósításának elősegítésében. Az EU-nak az összes szabadkereskedelmi megállapodás esetében ragaszkodnia kell ahhoz, hogy mindegyik aláíró fél aktívan ösztönözze a vállalatokat az OECD multinacionális vállalatokra vonatkozó irányelveinek⁽²⁹⁾ betartására. Elismerve annak fontosságát, hogy a munkaerőpiaci szabályokat a kormányzat érvényre juttassa, az EGSZB sürgeti, hogy a kereskedelmi megállapodások az országos szintű kormányzatokat és a helyi önkormányzatokat is kötelezzék ebbéli szerepük maradéktalan betöltésére.

⁽²⁴⁾ HL C 159., 2019.5.10., 15. o.

⁽²⁵⁾ HL C 227, 2018.6.28., 27. o.

⁽²⁶⁾ Az Európai Bizottság 2015. júliusi sajtóközleménye.

⁽²⁷⁾ HL C 209., 2017.6.30., 66. o.

⁽²⁸⁾ HL C 227, 2018.6.28., 27. o.

⁽²⁹⁾ A multinacionális vállalatokra vonatkozó OECD-iránymutatások, 2011.

4.13.1. Több kormány is saját jogszabályokat és eszközöket dolgoz ki e téren, legutóbbi példa erre a kellő gondosság kötelezettségére vonatkozó francia törvény és a gyermekmunkával kapcsolatos kellő gondosságra vonatkozó holland törvény. Kanada továbbfejlesztette a vállalati társadalmi felelősségvállalásra vonatkozó stratégiáját a kanadai vállalatok külföldi magatartására fókuszálva, és az érdekelt feleket tömörítő tanácsadó testületet hozott létre. 2019 áprilisában kinevezték Kanadában az első vállalati felelősségvállalásért felelős ombudsmant, akinek a megbízatása szerint vizsgálnia kell azokat az emberi jogi jogsértéseket, amelyek a kanadai vállalatoknak a bányászati, olaj- és földgáz-, valamint ruhaipari ágazatban külföldön folytatott tevékenysége során merülnek fel, és ajánlásokat fogalmazhat meg a vállalatok számára kereskedelmi intézkedésekre vonatkozóan.

4.14. Az EGSZB szerint az EU kivételesen alkalmas arra, hogy az átvilágítás kérdésében vezető szerepet vállaljon, különös tekintettel a növekvő globális ellátási és értékláncokra. Az önkéntes és a kötelező intézkedések nem zárják ki, hanem ki kell egészíteniük egymást. Az EGSZB ezzel kapcsolatban nyugtázza az úgynevezett kötelező erejű ENSZ-egyezménnyel kapcsolatban végzett munkát, amelyről jelenleg tárgyalnak az ENSZ tagjai, és amelynek célja az, hogy egységes keretbe foglalja a transznacionális vállalatok tevékenységeihez kapcsolódó, jogilag kötelező erejű nemzetközi emberi jogi kötelezettségeket, továbbá üdvözlí a REX/518 saját kezdeményezésű véleménnyel kapcsolatban az EGSZB-ben folyó munkát. Tekintettel arra, hogy néhány tagállam már alkotott jogszabályt a gondossági kötelezettségről, az EGSZB kéri, hogy az Európai Bizottság tegyen javaslatot európai szabályozási aktusra ebben a témában.

5. Kereskedelem és fenntartható fejlődés: a fenntartható fejlődési célok/a Párizsi Megállapodás megvalósításának szükségessége

5.1. Az EGSZB „A mindenki számára előnyös kereskedelem” elnevezésű stratégiáról⁽³⁰⁾ szóló véleményében üdvözölte mindenek felett, hogy a stratégia „kimerítően foglalkozik a fenntartható fejlődéssel, különösen az emberi és szociális jogok, valamint a környezet területén”. „A kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetek az uniós szabadkereskedelmi megállapodásokban” című véleményében⁽³¹⁾ az EGSZB sürgette az Európai Bizottságot, hogy „alkalmazzon ambiciózusabb megközelítést, különösen a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezetekben foglalt kötelezettségvállalás tényleges érvényesíthetőségének megerősítése tekintetében, ami kulcsfontosságú az EGSZB számára. A kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó fejezeteknek ugyanolyan súlyt kell kapniuk, mint a kereskedelmi, a technikai és a vámügyekre vonatkozó fejezeteknek.”

5.1.1. Az EGSZB ennek kapcsán különösen üdvözlí az Európai Bizottság hivatalba lépő elnökének közelmúltban tett bejelentését, amely szerint – a kereskedelemért felelős biztos általános felelősségi köreinek szűkítése nélkül – ki fog nevezni egy kereskedelmi jogérvényesítési főtisztviselőt „kereskedelmi megállapodásaink tiszteletben tartásának és érvényesítésének javítása érdekében”. Ennek kapcsán létfontosságú, hogy ez a tisztségviselő kiterjedt hatáskörökkel rendelkezzen, hogy azonos súllyal és azonos eredményességgel járasson el minden, a szabadkereskedelmi megállapodásokban jóváhagyott vállalat kapcsán, különös tekintettel azokra, amelyek a fenntartható fejlődéssel foglalkozó fejezetekkel kapcsolatosak, valamint a kereskedelmi és beruházási megállapodások más fejezeteivel kapcsolatosan felmerülő társadalmi és környezeti aggályokra vonatkoznak. Ehhez a pozícióhoz időben és hatékony módon kezdeményezett vizsgálatokon alapuló objektív döntéshozatali folyamatra is szükség van, amelyet megfelelő erőforrások is támogatnak, illetve egyértelmű szerepet kell biztosítani az elismert érdekcsoportoknak mind a panaszok benyújtása, mind pedig az azok nyomán szervezendő nyilvános meghallgatásokon történő részvétel terén. Az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak történő részletes jelentéstétel mellett eközben meghatározó szerepet kell biztosítani az EGSZB és az érintett belső tanácsadó csoportok számára, illetve a háttérben folyamatosan be kell vonni a civil társadalmat.

5.2. Az EU által 2010 utáni „újgenerációs” szabadkereskedelmi megállapodásoknak nevezett megállapodások mindegyike tartalmaz egy külön fejezetet a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozóan. Ennek kapcsán mindegyik fél civil társadalmi aktív megfigyelő szerepet töltött be.

5.2.1. Az EGSZB úgy véli, hogy a civil társadalommal alapvető fontosságú konstruktív párbeszédet folytatni a kereskedelmi és a beruházási politikáról, és ismételten felszólít a civil társadalom szerepének további erősítésére. A belső tanácsadó csoportok szerepéről szóló véleményében⁽³²⁾ az EGSZB hangsúlyozta a civil társadalom bevonását, és kérte annak kiterjesztését a kereskedelmi megállapodások minden aspektusára, különös figyelemmel a megállapodásoknak a kereskedelemre és a fenntartható fejlődésre vonatkozó kötelezettségvállalásokra gyakorolt hatására.

5.2.2. Az EGSZB nem csupán azt javasolta, hogy a jövőben a kereskedelemről és a fenntartható fejlődésről szóló fejezetekre vonatkozó tárgyalási megbízatásban szerepelnie kell a fenntartható fejlődési célok előmozdításáról szóló külön rendelkezésnek⁽³³⁾, hanem azt is, hogy – a Párizsi Megállapodást követően – a globális felmelegedés elleni küzdelemnek is szerepelnie kell a megbízatásban.

5.3. A 17 fenntartható fejlődési célnak, amely a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend központi részét képezi, valamint az éghajlatváltozásról szóló Párizsi Megállapodásnak⁽³⁴⁾ továbbra is globális prioritásnak kell maradnia. A kereskedelemnek és a beruházásoknak ebben az esetben alapvető támogató szerepet kell játszania. Az uniós gazdaság 2050-ig történő karbonsemlegessé tétele azonban jelentős kihívás lesz.

⁽³⁰⁾ 16. lábjegyzet.

⁽³¹⁾ HL C 227, 2018.6.28., 27. o.

⁽³²⁾ HL C 159., 2019.5.10., 28. o.

⁽³³⁾ 16. lábjegyzet.

⁽³⁴⁾ Az ENSZ Éghajlat-változási Keretegyezménye feleinek párizsi konferenciája (UNFCCC COP 21).

5.3.1. Mindezek alapvetően befolyásolják majd a kereskedelmet, és viszont, a kereskedelmi folyamatok is hatással lesznek e tényezőkre, az EU-ban és világszinten egyaránt. A párizsi és a fenntartható fejlődési célokra vonatkozó menetrendeknek a jövőben az összes kereskedelmi politikában, gyakorlatban és tárgyalás során központi szerepet kell kapniuk. Az UNCTAD becslése szerint ⁽³⁵⁾ további 7 billió USD-re lesz szükség a fenntartható fejlődési célok eléréséhez, amelyek legalább harmadának a magánszektorból kell érkeznie. Emellett az állami források is kulcsfontosságúak lesznek a fenntartható fejlődési célok végrehajtása és finanszírozása terén. Amint a WTO főigazgatója korábban rámutatott, a millenniumi fejlesztési célok már megmutatták „a kereskedelem átalakító hatású potenciálját” ⁽³⁶⁾.

5.3.2. Emellett viszont jelentős szabályozási változásokra lesz szükség a sikeres energetikai átálláshoz és a Párizsi Megállapodás céljainak eléréséhez szükséges szabadság megteremtéséhez. A *multilaterális beruházási bíróságról* szóló véleményében az EGSZB szorgalmazta, hogy a multilaterális beruházási bíróságot létrehozó megállapodás tartalmazzon egy hierarchiára vonatkozó záradékot, amely biztosítja, hogy egy nemzetközi beruházási megállapodás és bármely, az egyik vitás félre nézve kötelező nemzetközi környezetvédelmi, szociális vagy emberi jogi megállapodás közötti ellentmondás esetén a nemzetközi környezetvédelmi, szociális vagy emberi jogi megállapodás élvez elsőbbséget, elkerülendő, hogy előbb a beruházók megállapodásait vegyék figyelembe ⁽³⁷⁾.

5.4. Az EGSZB korábban megállapította ⁽³⁸⁾, hogy „az EU egyedülálló helyzetben van ahhoz, hogy folytassa a fenntartható fejlődési célok megvalósítását” és „elégge hiteles ahhoz, hogy valódi összekötő szerepet töltsön be a fejlett és a fejlődő országok között”. Azonban azt is kijelentette: még határozottabban arra kell összpontosítani, hogy a fenntartható fejlődési célokat teljes mértékben integrálják „az európai szakpolitikai keretbe és az Európai Bizottság jelenlegi prioritásaiba, a tagállamok közreműködésével is, amennyiben erre szükség van.”

5.4.1. Az EGSZB korábban már hangsúlyozta, hogy a mezőgazdasági termékek kereskedelme ⁽³⁹⁾ különösen nagy mértékben hozzájárul majd 11 fenntartható fejlődési cél eléréséhez. Egy frissebb – az *Európa és Ázsia közötti összeköttetésekről* szóló – véleményében ⁽⁴⁰⁾ pedig azt hangsúlyozta, hogy „elengedhetetlennek tartja, hogy formális kapcsolat jöjjön létre a fenntartható fejlesztési célok és a BRI [a kínai »Egy övezet, egy út«] között”, majd ismét felsorolta a kilenc legrelevánsabb fenntartható fejlődési célt.

5.5. A fenntartható fejlődési célok közül legalább 13 kapcsolódik az éghajlatváltozáshoz. A Párizsi Megállapodás viszont az világon az első átfogó klímamegállapodás. Ha a következő generáció számára a fenntartható fejlődési célok jelentik a követendő tervet, a Párizsi Megállapodás a bolygónk jövője szempontjából jelenti ugyanezt. Széles körben elfogadott tény, hogy amennyiben a globális átlaghőmérséklet az iparosodás előtti szinthez képest 2 °C fokkal nő, annak katasztrofális következményei lesznek. Éppen a legsúlyosabbban érintett országok lesznek azok, melyek a legkevesbé lesznek képesek végrehajtani a szükséges változtatásokat.

5.5.1. A megnövekedett kereskedelmi forgalom a jellegénél fogva a közlekedés további növekedéséhez vezet, ahol pedig már most is nagyon magas az üvegházhatásúgáz-kibocsátás (ÜHG). A globális CO₂-kibocsátás 24 %-áért a közlekedés a felelős, és ez az egyetlen ágazat, ahol a kibocsátások tovább nőnek: az előrejelzések szerint 2030-ra eléri az összes kibocsátás 40 %-át. Mivel a Párizsi Megállapodás közvetlenül nem érinti a nemzetközi légi közlekedést és a nemzetközi hajózást, sürgősen szükség van egy olyan, méltányos és fenntartható közlekedést célzó továbbfejlesztett szakpolitikára, amely az összes közlekedési módra kiterjed, és a szállítói lánc többi tagja is részt vesz benne, például az energiatermelők és az eredetibereendezés-gyártók.

5.5.2. A *közlekedés szerepéről* szóló véleményében azonban az EGSZB felhívta a figyelmet arra, hogy a közlekedés „több kihívást is jelent a fenntartható fejlesztési célok tekintetében: mérsékelni kell éghajlati és környezeti hatását, javítani kell a közlekedési rendszereket és a közlekedésbiztonságot, továbbá kezelni kell a munkahelyekkel és a tisztességes munkával kapcsolatos aggályokat” ⁽⁴¹⁾. Az EGSZB most azt is szorgalmazza, hogy a közlekedés, valamint a kereskedelem és a beruházások között szakpolitikai szintű kapcsolat is jöjjön létre.

5.6. Ez az általános aggály vezetett a „körforgásos gazdaság” fogalmának térhódításához, amelyet olyan gazdasági rendszerként jellemeznek, amely a hulladékképződés minimalizálását és az erőforrások leghatékonyabb kiaknázását célozza. A körforgásos gazdaság célja az, hogy egyaránt minimalizálja a forrásfelhasználást, valamint a hulladékképződést, a kibocsátást és az energiacsúszást. Ezt a regeneratív megközelítést segítségével lehet elérni, amelynek alapja a hosszú távra történő tervezés, a karbantartás, a javítás, az újrahasználat, a felújítás és az újrafeldolgozás.

5.6.1. Sokan úgy vélik, hogy a fenntartható világ a fogyasztók életminőségének csökkenése, bevételkiesés vagy többletköltségek nélkül is elérhető, valamint hogy a körforgásos üzleti modellek ugyanolyan rentábilisak lehetnek, mint a lineáris modellek.

⁽³⁵⁾ UNCTAD WIF sajtóközlemény, Genf, 2014. október 14. – azóta rendszeresen megismételték.

⁽³⁶⁾ Beszéd az ENSZ-ben, 2016.9.21.

⁽³⁷⁾ HL C 110., 2019.3.22., 145. o.

⁽³⁸⁾ Lásd a 17. lábjegyzetet.

⁽³⁹⁾ Lásd a 23. lábjegyzetet.

⁽⁴⁰⁾ HL C 228., 2019.7.5., 95. o..

⁽⁴¹⁾ HL C 367., 2018.10.10., 9. o.

5.6.2. Több kérdés is felmerül azonban, különösen az EU erőforrás- és energaintenzív iparágai tekintetében, amelyek a probléma lényegéből adódóan nehézségekkel néznek szembe. Ezek az iparágak fontos, stratégiai szerepet töltenek be az EU ipari értékláncaiban. Míg az éghajlat-politika célja az ÜHG-kibocsátás csökkentése (a fosszilis üzemanyagokból és az ipari folyamatokból származó kibocsátásoké egyaránt) – a jelenlegi uniós cél a karbonsemlegesség 2050-re történő elérése – az erőforrás- és energaintenzív iparágak energiaköltségei a teljes költségeik jelentős hányadát teszik ki: az acél esetében 25 %-ot, az alumínium esetében 22–29 %-ot ⁽⁴³⁾, az üveg esetében pedig 25–32 %-ot ⁽⁴³⁾. Ezzel a problémával egy másik EGSZB-vélemény részletesen foglalkozik ⁽⁴⁴⁾.

5.6.3. A kibocsátásáthelyezés és az ebből eredő beruházás-áthelyezés akkor fordul elő, ha az Unióbeli magasabb ár piaci részesedésvesztéshez és a kapcsolódó munkahelyek megszűnéséhez vezet. Ilyen helyzetben az ÜHG-kibocsátások egyszerűen áttevődnek az uniós gyártóktól a máshol működő (gyakran kevésbé energiahatékony) gyártókhoz, ami (jobb esetben) nincs hatással a globális ÜHG-kibocsátásra.

5.6.4. A problémát enyhíthetik a határ menti kiigazításra irányuló intézkedések (BAM), melyek révén az országok megadóztathatják az importált termékeket és visszatéríthetik az exportált termékekre kivetett adót; ezeket az intézkedéseket a WTO is jogszerűnek ismeri el, amennyiben megfelelnek bizonyos feltételeknek.

Kelt Brüsszelben, 2019. október 30-án.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Luca JAHIER

⁽⁴²⁾ A. Marcu, W. Stoefs: *Study on composition and drivers of energy prices and costs in selected energy-intensive industries*, CEPS, 2016, az alábbi linken olvasható: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20355>

⁽⁴³⁾ C. Egenhofer, L. Schrefler: *Study on composition and drivers of energy prices and costs in energy-intensive industries. The case of the flat glass industry*, CEPS, 2014.

⁽⁴⁴⁾ HL C 353., 2019.10.18., 59. o.